

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

z 5. novembra 2014*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Sociálne zabezpečenie — Nariadenie (EHS) č. 1408/71 — Články 12, 45, 46 a 94 — Vnútroštátna právna úprava podmieňujúca priznanie dôchodku ukončením platenia príspevkov na dôchodkové poistenie — Doplatenie chýbajúcej doby poistenia formou zaplatenia príspevkov — Prekrývanie dôb poistenia vo viacerých členských štátoch — Možnosť poistenca neuplatniť pravidlo súbehu dôb prispievania a poistenia — Odňatie poskytnutého dôchodku a vrátenie preplatku — Povinnosť platiť úroky“

Vo veci C-103/13,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Administrativen sad Sofija-grad (Bulharsko) z 12. februára 2013 a doručený Súdnemu dvoru 4. marca 2013, ktorý súvisí s konaním:

Snežana Somova

proti

Glaven direktor na Stolično upravljenie „Socialno osigurjavane“,

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predseda prvej komory A. Tizzano, sudcovia E. Levits, M. Berger (spravodajkyňa), S. Rodin a F. Biltgen,

generálny advokát: M. Wathelet,

tajomník: M. Aleksejev, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 9. januára 2014,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- bulharská vláda, v zastúpení: E. Petranova a J. Atanasov, splnomocnení zástupcovia,
- Írsko, v zastúpení: E. Creedon, splnomocnená zástupkyňa,
- Európska komisia, v zastúpení: M. Kellerbauer, D. Roussanov, V. Kreuzschitz a S. Petrova, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 5. marca 2014,

* Jazyk konania: bulharčina.

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 48 prvého odseku písm. a) ZFEÚ a článku 49 ZFEÚ, ako aj článku 12 ods. 1 a 2, článku 46 ods. 1 a 2 a článku 94 ods. 2 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1; Mim. vyd. 05/003, s. 3), zmeneným a doplneným nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1992/2006 z 18. decembra 2006 (Ú. v. EÚ L 392, s. 1, ďalej len „nariadenie č. 1408/71“).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pani Somovou a Glaven direktor na Stolično upravenie „Socialno osigurjavane“ (generálny riaditeľ úradu „Sociálne poistenie“ v hlavnom meste, ďalej len „SUSO“) vo veci rozhodnutia tohto úradu, ktorým sa nariadilo vrátenie súm vyplatených v rámci nároku na individuálny starobný dôchodok vrátane úrokov z dôvodu, že tento nárok bol priznaný v rozpore s článkom 94 ods. 1 zákona o sociálnom poistení (Kodeks za socialnoto osigurjavane, ďalej len „KSO“).

Právny rámec

Právna úprava Únie

- 3 Nariadenie č. 1408/71, v znení účinnom v čase skutkových okolností vo veci samej, bolo zrušené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L. 166, s. 1).
- 4 Článok 12 nariadenia č. 1408/71, nazvaný „Zamedzenie súbehu dávok“, vo svojich odsekoch 1 a 2 stanovoval:

„1. Toto nariadenie nemôže ani priznať ani zachovať nárok na niekoľko dávok toho istého druhu za jednu a tú istú dobu povinného poistenia. Toto ustanovenie sa však nepoužije na dávky vo vzťahu k invalidite, starobe, úmrtiu (dôchodky) alebo chorobe z povolania priznané inštitúciami dvoch alebo viacerých členských štátov v súlade s ustanoveniami článkov 41, 43 ods. 2 a 3, 46, 50 a 51 alebo článku 60 ods. 1 písm. b).

2. Pokiaľ toto nariadenie neustanovuje inak, ustanovenia právnych predpisov členského štátu upravujúce o zníženie, pozastavenie alebo odňatie dávok v prípadoch súbehu s inými dávkami sociálneho zabezpečenia alebo každou inou formou príjmu, sa môžu použiť aj v prípade, ak takéto dávky boli získané podľa právnych predpisov iného členského štátu alebo keď takýto príjem bol získaný na území iného členského štátu.“

- 5 Článok 44 tohto nariadenia, nazvaný „Všeobecné ustanovenia na priznanie dávok v prípadoch, ak sa na zamestnanca alebo samostatne zárobkovo činnú osobu vzťahovali právne predpisy dvoch alebo viacerých členských štátov“, vo svojich odsekoch 1 a 2 uvádzal:

„1. Nárok na dávky zamestnanca alebo samostatne zárobkovo činnnej osoby, na ktorú sa vzťahovali právne predpisy dvoch alebo viacerých členských štátov alebo jej pozostalých, sa určuje v súlade s ustanoveniami tejto kapitoly.

2. Ak článok 49 neustanovuje inak, pri posudzovaní nároku na priznanie dávky, ktorú si uplatňuje dotknutá osoba, je potrebné zohľadniť právne predpisy všetkých členských štátov, ktoré sa na zamestnanca alebo samostatne zárobkovo činnú osobu vzťahovali. Z tohto pravidla sa urobí výnimka, ak dotknutá osoba vyslovene požiada o odloženie priznania dávok v starobe, na ktoré by mala nárok podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých členských štátov.“

- 6 Článok 45 nariadenia č. 1408/71, nazvaný „Započítavanie období poistenia alebo bydliska, ktoré uplynuli podľa právnych predpisov, ktor[ým] zamestnaná alebo samostatne zárobkovo činná osoba podliehala, ohľadom nadobudnutia, zachovania alebo znovunadobudnutia práva na dávky“, v odseku 1 stanovoval:

„Príslušná inštitúcia členského štátu, ktorého právne predpisy podmieňujú nadobudnutie, zachovanie alebo znovunadobudnutie nároku na dávky podľa systému, ktorý nie je osobitným systémom v zmysle odsekov 2 alebo 3, dosiahnutím dôb poistenia alebo dôb bydliska, zohľadní tam, kde je to nevyhnutné, doby poistenia alebo doby bydliska dosiahnuté podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu podľa všeobecného systému alebo podľa osobitného systému buď zamestnanca, alebo samostatne zárobkovo činnnej osoby. Na tento účel zohľadní tieto doby akoby boli dosiahnuté podľa jej vlastných právnych predpisov.“

- 7 Článok 46 uvedeného nariadenia, s názvom „Priznanie dávok“, v odsekoch 1 a 2 stanovoval:

„1. Keď podmienky požadované právnymi predpismi členského štátu pre vznik nároku na dávky boli splnené bez toho, aby sa musel použiť článok 45 alebo článok 40 ods. 3, uplatnia sa nasledujúce pravidlá:

- a) príslušná inštitúcia vypočíta výšku dávky, ktorá bude náležať:
- i) na jednej strane iba podľa ustanovení právnych predpisov, ktoré táto inštitúcia uplatňuje;
 - ii) na druhej strane podľa odseku 2;
- b) príslušná inštitúcia však môže upustiť od toho, aby sa výpočet vykonal v súlade s písm. a) bodom ii), ak výsledok tohto výpočtu, okrem rozdielov, ktoré vyplývajú z použitia zaokrúhlených čísiel, sa rovná alebo je nižší, ako je výsledok výpočtu, ktorý sa vykonal v súlade s písm. a) bodom i), pokiaľ táto inštitúcia neuplatňuje žiadne právne predpisy obsahujúce pravidlá proti prekryvaniu, ako sa uvádza v článkoch 46b a 46 c, alebo ak spomínaná inštitúcia uplatňuje právne predpisy, ktoré obsahuje pravidlá proti prekryvaniu v prípade, ktorý uvádza článok 46c za predpokladu, že tieto právne predpisy stanovujú, že dávky rôzneho druhu sa započítajú iba na základe vzťahu dôb poistenia alebo bydliska, ktoré sa dosiahli výhradne podľa týchto právnych predpisov k dobám poistenia alebo bydliska, požadovaných týmito právnymi predpismi na účely získania plného oprávnenia na dávky.

Príloha IV, časť C, uvádza zoznam prípadov s ohľadom na každý dotknutý členský štát, kedy dva výpočty by mohli viesť k takémuto výsledku.

2. V prípade, kde podmienky požadované právnymi predpismi členského štátu na nadobudnutie nároku na dávky sú splnené iba po použití článku 45 a/alebo článku 40 ods. 3 uplatnia sa nasledujúce pravidlá:

...“

- 8 Článok 84a tohto nariadenia, nazvaný „Vzťahy medzi inštitúciami a osobami, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie“, stanovoval:

„1. Inštitúcie a osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, majú povinnosť vzájomného informovania a spolupráce na zabezpečenie správneho vykonávania tohto nariadenia.

Inštitúcie v súlade so zásadou správneho vykonávania odpovedajú na všetky dopyty v primeranom čase a v tejto súvislosti poskytujú zainteresovaným osobám akékoľvek požadované informácie pre uplatňovanie práv im udelených týmto nariadením.

Zainteresované osoby informujú inštitúcie príslušného štátu a štátu bydliska čo najskôr o akýchkoľvek zmenách ich osobnej alebo rodinnej situácie, ktoré majú vplyv na ich právo na dávky podľa tohto nariadenia.

2. Nedodržanie povinnosti informovania uvedenej v odseku 1 treťom pododseku môže mať za následok aplikáciu primeraných opatrení v rámci vnútroštátneho práva. Tieto opatrenia sú jednako ekvivalentné opatreniam aplikovateľným na podobné situácie podľa vnútroštátneho práva a osobám uplatňujúcim nárok neznemožňujú alebo v praxi nadmerne nesťažujú uplatňovanie práv im udelených týmto nariadením.

3. V prípade ťažkostí pri interpretácii alebo aplikácii tohto nariadenia, čo by mohlo ohroziť práva osoby, na ktorú sa vzťahuje, inštitúcia príslušného štátu alebo štátu miesta bydliska príslušnej osoby kontaktuje inštitúciu (inštitúcie) príslušného členského štátu (príslušných členských štátov). Ak sa nebude môcť nájsť riešenie v primeranom čase, zainteresované orgány môžu požiadať správnu komisiu o intervenciu.“

- 9 Článok 94 nariadenia č. 1408/71, ktorý sa týka prechodných ustanovení pre zamestnancov, v odseku 2 stanovoval:

„Všetky doby poistenia a tam, kde je to vhodné, všetky doby zamestnania alebo bydliska dosiahnuté podľa právnych predpisov členského štátu pred 1. októbrom 1972 alebo pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území príslušného členského štátu alebo na časti územia tohto štátu, sa zohľadnia na určenie práva, ktoré sa získa podľa ustanovení tohto nariadenia.“

- 10 Časť C prílohy IV sa nazývala „Prípady uvedené v článku 46 ods. 1 písm. b) nariadenia, kde možno upustiť od výpočtu dávok v súlade s článkom 46 ods. 2 nariadenia“. Pod písmenom B „Bulharsko“ boli uvedené:

„Všetky žiadosti o dôchodky za poistné obdobia a starobné dôchodky, invalidné dôchodky v dôsledku všeobecného ochorenia a pozostalostné dôchodky odvodené z vyššie uvedených dôchodkov.“

- 11 Príloha VII uvedeného nariadenia, nazvaná „Prípady, v ktorých sa na osobu vzťahujú súčasne právne predpisy dvoch členských štátov“, v bode 2 stanovovala:

„Ak je osoba samostatne zárobkovo činná v Bulharsku a zamestnaná v ktoromkoľvek inom členskom štáte.“

Bulharské právo

12 Článok 4 ods. 3 KSO stanovuje:

„Pre prípad invalidity z dôvodu choroby, pre prípad staroby a pre prípad smrti sú povinne poistené:

...

5. pracujúce osoby, ktoré nie sú zamestnancami a ktoré dostávajú mesačnú odmenu vyššiu alebo rovnajúcu sa minimálnej mzde, po znížení o náklady uznané právnymi predpismi, pokiaľ nie sú v príslušnom mesiaci poistené na inom základe.

6. pracujúce osoby, ktoré nie sú zamestnancami a ktoré sú v príslušnom mesiaci poistené na inom základe, bez ohľadu na výšku odmeny.

...“

13 Rozsudkom č. 5 z 29. júna 2000 Konstitucionen säd (Ústavný súd) rozhodol, že povinnosť dôchodcov, ktorí sú samostatne zárobkovo činnými osobami, byť poistený a platiť príspevky, je v rozpore s Ústavou. Títo dôchodcovia, ktorí sú samostatne zárobkovo činnými osobami, sa však môžu dobrovoľne poistiť proti trom rizikám uvedeným v článku 4 ods. 3 KSO.

14 Článok 94 KSO, nazvaný „Dátum priznania dôchodku“, v znení uplatňovanom na samostatne zárobkovo činné osoby v období od 27. decembra 2005 do 31. decembra 2011 vo svojom prvom odseku stanovoval:

„Dôchodky sa priznávajú odo dňa vzniku nároku, a pokiaľ ide o starobné dôchodky, odo dňa skončenia poistenia, za predpokladu, že žiadosť spolu s požadovanými dokumentmi bola podaná do šiestich mesiacov odo dňa vzniku nároku, resp. skončenia poistenia. Ak sú tieto dokumenty predložené po uplynutí šesťmesačnej lehoty odo dňa vzniku nároku, resp. odo dňa skončenia poistenia, dôchodky sú priznané odo dňa predloženia dokumentov.“

15 Povinnosť ukončiť poistenie, aby vznikol nárok na dôchodok, zakotvená v článku 94 KSO, bola vo vzťahu k samostatne zárobkovo činným osobám od 1. januára 2012 zrušená.

16 Článok 114 KSO s názvom „Vrátenie neoprávnene vyplatených súm“ vo svojom odseku 1 stanovuje:

„Sumy, ktoré boli neoprávnene vyplatené na dávkach z titulu poistenia, sa vymáhajú od príjemcu spolu s úrokmi...“

17 § 9 ods. 3 a 5 prechodných a záverečných ustanovení KSO stanovuje:

„3. Do obdobia dôchodkového poistenia sa započítava aj obdobie, počas ktorého dotknuté osoby dosiahli vek uvedený v článku 68 prvom a druhom odseku, ale počas ktorého chýbalo päť rokov platenia príspevkov pred vznikom nároku na dôchodok, a počas ktorého sa zaplatili príspevky na poistné vypočítané na základe minimálneho príjmu zaručeného samostatne zárobkovo činným osobám, stanoveného v súlade so zákonom o financovaní povinného štátneho poistenia v deň platby týchto príspevkov, pokiaľ sa uvedené obdobie nezapočítava do doby poistenia podľa iného ustanovenia tohto zákona.

...

5. Pokiaľ ide o obdobie poistenia uznaného podľa tretieho odseku, nárok na dôchodok vzniká v deň zaplatenia príspevkov na sociálne poistenie alebo v deň schválenia splátkového kalendára pre platbu týchto príspevkov.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 18 Pani Somova požiadala 18. januára 2007 o priznanie starobného dôchodku, pričom vyhlásila, že v Bulharsku pracovala od 18. januára 1957 do 31. mája 1996 a že od 4. júna 1996 nie je poistená. Táto žiadosť bola zamietnutá rozhodnutím zo 6. februára 2007 z dôvodu, že pani Somova, ktorá platila príspevky v Bulharsku po dobu poistenia v celkovej dĺžke 33 rokov, 11 mesiacov a 17 dní, nesplnila podmienky veku a odpracovaných rokov tak, ako to vyžaduje bulharský právny poriadok.
- 19 Pani Somova 22. júna 2007 požiadala o priznanie nároku na starobný dôchodok na základe § 9 prechodných a záverečných ustanovení KSO v znení platnom v čase uvedených okolností. Podľa tohto ustanovenia sa toto priznanie nároku viaže na podmienku zaplatenia príspevkov za zodpovedajúcu zostávajúcu časť chýbajúceho poistenia v trvaní 2 rokov, 6 mesiacov a 17 dní. Rozhodnutím z 5. júla 2007 pani Somova dostala na vlastnú žiadosť splátkový kalendár, v ktorom boli stanovené jednotlivé splátky chýbajúcich príspevkov.
- 20 V ten istý deň dcéra pani Somovej, konajúca na základe splnomocnenia od svojej matky, písomne osvedčila, že jej matka po 4. júni 1996 nepracovala a že nebola poistená.
- 21 Rozhodnutím z 11. júla 2007 bol pani Somovej s účinnosťou od 5. júla 2007 priznaný starobný dôchodok v minimálnej výške. Jeho výška sa niekoľkokrát upravila.
- 22 V nadväznosti na žiadosť o starobný dôchodok podanú pani Somovou v roku 2011 príslušnému rakúskemu orgánu sociálneho zabezpečenia boli SUSO 20. septembra 2011 zaslané formuláre E 001/AT a E 205/AT. Vyplýva z nich, že pani Somova bola v zmysle rakúskeho federálneho zákona o sociálnom poistení od októbra 1995 do decembra 2000 a od januára 2001 do júla 2011 poistená v systéme sociálneho zabezpečenia samostatne zárobkovo činných osôb. Počas týchto období pani Somova vykonávala povolanie poľnohospodára v Rakúsku.
- 23 Na základe uvedeného SUSO usúdil, že k 5. júlu 2007, kedy jej bol priznaný starobný dôchodok, pani Somova neukončila platenie príspevkov na sociálne zabezpečenie. Tromi rozhodnutiami vydanými na tomto základe SUSO zrušil jednak rozhodnutie o priznaní starobného dôchodku pani Somovej a jednak rozhodnutie o jeho zvýšení a nariadil vrátenie súm vyplatených pani Somovej vrátane úrokov.
- 24 Opravný prostriedok podaný proti týmto rozhodnutiam pani Somovou bol zamietnutý rozhodnutím SUSO z 2. decembra 2011. Tento úrad sa domnieval, že osvedčenie z 5. júla 2007 vyhotovené splnomocnenou zástupkyňou pani Somovej sa nevzťahovalo len na ukončenie sociálneho poistenia pani Somovej v Bulharsku, keďže podľa článku 84a nariadenia č. 1408/71 bola pani Somova povinná oznámiť bulharskej sociálnej poisťovni, že je poistená v inom členskom štáte. Okrem toho sa v zmysle článku 44 ods. 2 a článku 45 tohto nariadenia mala započítať doba poistenia pani Somovej v Rakúsku bez toho, aby sa uplatnil § 9 prechodných a záverečných ustanovení KSO.
- 25 Podľa pani Somovej skutočnosť, že v čase podania žiadosti o priznanie dôchodku v Bulharsku bola poistená v Rakúsku, nie je relevantná, keďže išlo o poistenie v systéme sociálneho zabezpečenia v inom členskom štáte.

26 Za týchto podmienok Administratíven súd Sofija-grad rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

- „1. Majú sa článok 48 prvý odsek ZFEÚ a článok 49 ZFEÚ za okolností, o aké ide vo veci samej, vykladať v tom zmysle, že nebránia takému vnútroštátnemu ustanoveniu členského štátu, akým je vo veci samej sporný článok 94 prvý odsek [KSO], ktorý upravuje požiadavku ukončenia poistenia ako základu pre priznanie starobného dôchodku štátnemu príslušníkovi členského štátu, ktorý je v čase podania žiadosti o dôchodok samostatne zárobkovo činnou osobou v inom členskom štáte a spadá do pôsobnosti [nariadenia č. 1408/71]?
2. Má sa článok 94 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 v spojení s článkom 48 prvým odsekom písm. a) ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že pripúšťa výnimku z pravidla sčítania dôb poistenia v súvislosti s dobami poistenia, ktoré boli dosiahnuté v inom členskom štáte pred dátumom začatia uplatňovania tohto nariadenia v členskom štáte, v ktorom bola podaná žiadosť o priznanie dôchodku, keďže uvedené ustanovenie zaručuje poistencovi právo vybrať si, či tieto doby uvedie na účely zistenia úhrnu dôb poistenia, ako aj z hľadiska potreby posúdenia úhrnu dôb, pokiaľ výlučne podľa právneho poriadku členského štátu, v ktorom bola podaná žiadosť o dôchodok, dosiahnutá doba poistenia nepostačuje na získanie nároku na dôchodok, a dostatočnú dobu možno získať len doplatením príspevkov na poistenie?

Umožňuje za týchto okolností článok 48 prvý odsek písm. a) ZFEÚ, aby od voľnej úvahy poistenca záviselo, či sa vzdá uplatnenia článku 46 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 o úhrne dôb poistenia po začatí uplatňovania nariadenia č. 1408/71 tým, že poistenec vo svojej žiadosti o priznanie dôchodku neuvedie doby poistenia, ktoré dosiahol v inom členskom štáte?

3. Má sa článok 12 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 vykladať v tom zmysle, že umožňuje uznať doby poistenia na základe doplatenia príspevkov na poistenie, ako je to upravené v bulharskom práve v § 9 ods. 3 [prechodných a záverečných ustanovení KSO], ak sa – podobne, ako je to vo veci samej – doby poistenia uznané týmto spôsobom zhodujú s dobami poistenia, ktoré boli dosiahnuté podľa práva iného členského štátu?
4. Má sa článok 12 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 vykladať v tom zmysle, že umožňuje, aby členský štát zastavil vyplácanie dôchodku a požadoval vrátenie všetkých súm starobného dôchodku zaplatených štátnemu príslušníkovi tohto členského štátu podľa vnútroštátneho práva, pokiaľ boli požiadavky [tohto] nariadenia splnené len v čase priznania dôchodku a len na základe úvah opierajúcich sa o vnútroštátne právo, podľa ktorých v čase priznania dôchodku nebolo ukončené poistenie predmetnej osoby v inom členskom štáte, bola uznaná doba poistenia na základe doplatenia príspevkov na poistenie podľa vnútroštátneho práva bez toho, aby sa zohľadnili doby poistenia, ktoré sa po okamihu priznania dôchodku dosiahli v inom členskom štáte, a bez toho, aby sa zväžilo, že by dôchodok mal byť stanovený v inej výške?

Pokiaľ je vrátenie vyplateného dôchodku prípustné, vyplýva zo zásad ekvivalencie a efektivity, ktoré sú zakotvené v práve Únie, že sú splatné aj úroky, keď vnútroštátne právo členského štátu nestanovuje v prípade vrátenia dôchodku, ktorý bol priznaný podľa medzinárodnej zmluvy, nijaké platenie úrokov?“

O prejudiciálnych otázkach

O prípustnosti otázok

- 27 Írsko sa domnieva, že návrh na začatie prejudiciálneho konania je neprípustný z dôvodu, že spor vo veci samej má čisto vnútroštátnu povahu a že jeho vyriešenie nevyžaduje ani uplatnenie, ani výklad práva Únie. V tejto súvislosti sa tento členský štát predovšetkým domnieva, že vnútroštátne rozhodnutie neobsahuje dostatočné informácie týkajúce sa skutkových a právnych okolností veci samej, ktoré by jasne dokazovali prípadný dopad práva Únie na vyriešenie tejto veci.
- 28 Túto argumentáciu nemožno prijať. Treba totiž pripomenúť, že podľa judikatúry Súdneho dvora sa pravidlá Zmluvy o FEÚ v oblasti voľného pohybu osôb a akty prijaté na ich vykonanie nemôžu uplatňovať na situácie, ktoré nemajú nijakú spojitosť s niektorou zo situácií, ktoré predpokladá právo Únie, a v prípade ktorých sa všetky relevantné skutočnosti obmedzujú iba na územie jedného členského štátu (pozri rozsudok Dereci a i., C-256/11, EU:C:2011:734, bod 60 a citovanú judikatúru).
- 29 Aj keď sa v prejednávanej veci spor v podstate týka podmienky stanovenej v článku 94 prvom odseku KSO, ktorá priznanie nároku na starobný dôchodok viaže na ukončenie sociálneho poistenia, posudzovaná situácia nemôže byť považovaná za situáciu, ktorá má čisto vnútroštátnu povahu v rámci jedného členského štátu. Pani Somova totiž v čase, keď požiadala o dôchodok, bola samostatne zárobkovo činnou osobou v Rakúsku, čím teda vykonávala svoje právo na slobodu usadiť sa v súlade s článkom 49 ZFEÚ.
- 30 Okrem toho vnútroštátny súd konštatoval, že určité doby poistenia pani Somovej v systéme dôchodkového poistenia v Rakúsku sa prekrývajú s dobami poistenia rovnakého typu v Bulharsku, najmä s dobou 2 rokov, 6 mesiacov a 17 dní, ktorú si podľa § 9 ods. 3 prechodných a záverečných ustanovení KSO pani Somova dodatočne doplatila formou dodatočne zaplatených príspevkov. Na takúto situáciu sa teda v zásade vzťahujú ustanovenia nariadenia č. 1408/71.
- 31 Z tohto dôvodu sú prejudiciálne otázky prípustné.

O prvej otázke

- 32 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či články 48 ZFEÚ a 49 ZFEÚ bránia takej vnútroštátnej právnej úpravy, akou je článok 94 prvý odsek KSO, podľa ktorého sa starobný dôchodok prizná v prípade, ak sa pred jeho priznaním splní podmienka ukončenia platenia príspevkov na sociálne poistenie v súvislosti s činnosťou vykonávanou v inom členskom štáte.

O existencii obmedzení

- 33 V súvislosti s otázkou, či taká vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, predstavuje obmedzenie voľného pohybu pracovníkov, treba pripomenúť, že z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že nariadenie č. 1408/71 nezavádza spoločný systém sociálneho zabezpečenia, ale zachováva existenciu rôznych vnútroštátnych systémov a jeho jediným cieľom je zabezpečiť ich koordináciu. Členské štáty si teda ponechávajú právomoc upravovať svoje systémy sociálneho zabezpečenia (pozri rozsudok Salgado González, C-282/11, EU:C:2013:86, bod 35 a citovanú judikatúru).
- 34 Preto pri neexistencii harmonizácie na úrovni Európskej únie je úlohou právnej úpravy každého členského štátu, aby stanovila najmä podmienky, ktoré zakladajú nárok na dávky (rozsudok Salgado González, EU:C:2013:86, bod 36 a citovaná judikatúra).

- 35 Pri výkone tejto právomoci však členské štáty musia dodržiavať právo Únie a predovšetkým ustanovenia Zmluvy týkajúce sa slobody voľne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov, ktorá je priznaná každému občanovi Únie (rozsudok Salgado González, EU:C:2013:86, bod 37 a citovaná judikatúra).
- 36 Zároveň treba pripomenúť, že cieľom všetkých ustanovení Zmluvy upravujúcich voľný pohyb osôb je uľahčiť príslušníkom Únie vykonávanie zárobkovej činnosti akejkoľvek povahy na území Únie, pričom tieto ustanovenia bránia opatreniam, ktoré by mohli týchto príslušníkov znevýhodňovať, ak by chceli vykonávať hospodársku činnosť na území iného členského štátu (pozri najmä rozsudky Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, bod 94, ako aj ITC, C-208/05, EU:C:2007:16, bod 31 a citovanú judikatúru).
- 37 Vnútroštátne ustanovenia, ktoré bránia alebo odrádzajú pracovníka, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, opustiť svoj štát pôvodu s cieľom výkonu práva voľného pohybu, sú prekážkami tejto slobody, aj keď sa uplatňujú nezávisle od štátnej príslušnosti dotknutých pracovníkov (pozri najmä rozsudky Bosman, EU:C:1995:463, bod 96; ITC, EU:C:2007:16, bod 33, ako aj Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken, C-514/12, EU:C:2013:799, bod 30 a citovanú judikatúru).
- 38 V dôsledku toho ustanoveniam Zmluvy týkajúcim sa voľného pohybu osôb odporuje akékoľvek opatrenie, ktoré aj keď sa uplatňuje bez diskriminácie na základe štátnej príslušnosti, môže štátnym príslušníkom Únie brániť vo výkone základných slobôd zaručených Zmluvou alebo spôsobiť, že tento výkon sa stane menej prístupným (pozri v tomto zmysle rozsudky Vláda Francúzskeho spoločenstva a flámska vláda, C-212/06, EU:C:2008:178, bod 45, ako aj Casteels, C-379/09, EU:C:2011:131, bod 22).
- 39 Z toho vyplýva, že bulharský zákonodarca je príslušný stanoviť na základe svojho vlastného práva podmienky priznania starobného dôchodku pod podmienkou, že nie sú diskriminačné na základe štátnej príslušnosti žiadateľov, a osobám, ktoré majú nárok na starobný dôchodok, nebránia vo výkone základných slobôd zaručených Zmluvou a ani ich od výkonu týchto slobôd neodradzujú.
- 40 Vo veci samej sa článok 94 prvý odsek KSO uplatňuje bez rozdielu na všetkých zamestnancov pracujúcich v Bulharsku, a teda nepredstavuje diskrimináciu dotknutých pracovníkov na základe štátnej príslušnosti.
- 41 V súvislosti s prípadnou prekážkou pre základné slobody treba uviesť, že toto ustanovenie na vznik nároku na starobný dôchodok vyžaduje, aby sa formálne ukončilo platenie príspevkov prostredníctvom ukončenia zárobkovej činnosti. Bulharská vláda na pojednávaní potvrdila, že veľmi krátke jednodňové prerušenie postačuje na splnenie tejto podmienky. Okrem toho poistenec po priznaní nároku na starobný dôchodok ne stráca právo vykonávať túto činnosť a môže súbežne poberať takýto dôchodok a zároveň vykonávať platenú zárobkovú činnosť.
- 42 Takéto prerušenie platenia príspevkov, ktoré môže byť jednoduché pre pracovníka vykonávajúceho svoju činnosť v Bulharsku, však môže byť ťažké, ba až nemožné pre pracovníka uplatňujúceho svoju slobodu pohybu alebo slobodu usadiť sa v rámci výkonu zárobkovej činnosti ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v inom členskom štáte. Predovšetkým administratívne postupy, ktoré môžu vyplývať z tohto prerušenia v inom členskom štáte, by mohli navádzať alebo aj nútiť pracovníka, ktorý sa nachádza v podobnej situácii ako pani Somova, k tomu, aby ukončil svoju zárobkovú činnosť na nepredvídateľne dlhšiu dobu než je minimálna doba jedného dňa, ktorú vyžaduje bulharská právna úprava na účely priznania starobného dôchodku podľa tejto právnej úpravy.
- 43 Takéto ukončenie činnosti by mohlo ohroziť ďalší výkon zárobkovej činnosti samostatne zárobkovo činne osoby a táto osoba by sa mohla ocitnúť v neistej situácii, keďže v dôsledku tohto ukončenia nemá žiadnu záruku, či bude môcť ďalej vykonávať svoju prácu alebo si bude môcť nájsť inú prácu.

- 44 Ako už uviedol generálny advokát v bode 49 svojich návrhov, takéto ukončenie by po opätovnom návrate uvedeného pracovníka do práce mohlo mať negatívny vplyv na jeho odmeňovanie, priebeh kariéry a kariérny rast, napr. formou straty práv na platenú dovolenku, nižšie zaradenie alebo pomalší služobný postup.
- 45 Z toho vyplýva, že také vnútroštátne ustanovenie, akým je článok 94 prvý odsek KSO, môže osobám poberajúcim starobný dôchodok podľa bulharskej právnej úpravy zabrániť vo výkone zárobkovej činnosti v inom členskom štáte alebo ich od jej výkonu odradiť, a preto predstavuje prekážku voľného pohybu a najmä slobody usadiť sa uvedenej v článku 49 ZFEÚ.

O odôvodnení obmedzenia

- 46 Opatrenie, ktoré predstavuje prekážku pre základné slobody, môže byť prípustné len pod podmienkou, že sleduje legitímny cieľ zlučiteľný so Zmluvou a je odôvodnené naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu. V takom prípade však ešte treba, aby uplatnenie takého opatrenia zabezpečilo uskutočnenie predmetného cieľa a nešlo nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa (pozri najmä rozsudky ITC, EU:C:2007:16, bod 37, ako aj Wencel, C-589/10, EU:C:2013:303, bod 70 a citovanú judikatúru).
- 47 Na úvod treba uviesť, že bulharská vláda na pojednávaní potvrdila, že poistencovi sa po priznaní nároku na starobný dôchodok zachováva právo vykonávať činnosť a môže popri tomto starobnom dôchodku poberať aj príjem zo zárobkovej činnosti. Neexistuje teda nevyhnutný a priamy vzťah medzi vyplácaním tohto dôchodku podľa bulharského práva a ukončením platenej zárobkovej činnosti.
- 48 Okrem toho bulharská vláda na pojednávaní uviedla, že cieľ čisto formálnej požiadavky ukončenia tejto činnosti je neznámy, ba že neexistuje. Táto vláda dokonca dodala, že táto požiadavka nemá význam ani logiku, navyše ustanovenie, z ktorého požiadavka vyplývala, bolo vo vzťahu k samostatne zárobkovo činným osobám zrušené od 1. januára 2012 a že možnosť takéhoto zrušenia vo vzťahu k zamestnancom je v Bulharsku v súčasnosti predmetom skúmania.
- 49 Z tohto dôvodu treba konštatovať, že uvedená požiadavka nie je odôvodnená cieľom všeobecného záujmu, ktorého dosiahnutie by mala zabezpečiť.
- 50 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že na prvú otázku treba odpovedať v tom zmysle, že článok 49 ZFEÚ bráni takej právnej úprave členského štátu, akou je článok 94 prvý odsek KSO, podľa ktorej priznanie starobného dôchodku podlieha predbežnej podmienke ukončenia platenia príspevkov na sociálne poistenie v súvislosti s činnosťou vykonávanou v inom členskom štáte.

O druhej otázke

- 51 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa majú článok 45, článok 46 ods. 2 a článok 94 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 vykladať v tom zmysle, že majú kogentnú povahu, alebo v tom zmysle, že dávajú sociálne poisteným osobám možnosť zvoliť si, že sa na účely určenia práv priznávaných v členskom štáte nezapočítajú doby poistenia dosiahnuté v inom členskom štáte pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území prvého členského štátu.
- 52 Zaoberajúc sa najprv článkom 94 ods. 2 nariadenia č. 1408/71, treba pripomenúť, že sa v ňom uvádza, že všetky doby poistenia a tam, kde je to vhodné, všetky doby zamestnania alebo bydliska dosiahnuté podľa právnych predpisov členského štátu pred 1. októbrom 1972 alebo pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území príslušného členského štátu alebo na časti územia tohto štátu, sa zohľadnia na určenie práva, ktoré sa získa podľa ustanovení uvedeného nariadenia.

- 53 Závazný charakter tohto ustanovenia jasne vyplýva z jeho jednoznačného znenia a predovšetkým z použitia výrazu „est prise en considération“ vo francúzskej verzii („sa zohľadnia“ v slovenskej verzii). Toto konštatovanie vyplýva aj z iných jazykových verzií nariadenia č. 1408/71, z ktorých nesporne vyplýva záväzný charakter uvedeného ustanovenia.
- 54 Tento gramatický výklad článku 94 ods. 2 uvedeného nariadenia potvrdzuje ustálená judikatúra Súdneho dvora, z ktorej vyplýva, že ustanovenia tohto nariadenia, ktoré určuje príslušnú právnu úpravu, tvoria systém kolíznych noriem, pričom dôsledkom ich komplexného charakteru je, že vnútroštátnym zákonodarcom sa odníma právomoc určiť rozsah a podmienky uplatňovania ich vnútroštátnych právnych úprav upravujúcich danú oblasť, pokiaľ ide o osoby, ktoré im podliehajú, a pokiaľ ide o územie, v rámci ktorého majú vnútroštátne ustanovenia účinky (pozri najmä rozsudok van Delft a i., C-345/09, EU:C:2010:610, bod 51 a citovanú judikatúru).
- 55 Kolízne normy upravené nariadením č. 1408/71 sú teda pre členské štáty kogentné a tým skôr nemožno pripustiť, aby sociálne poistené osoby patriace do pôsobnosti uplatňovania týchto noriem mohli zabrániť ich účinkom tým, že by mali možnosť výberu sa im vyhnúť. Uplatnenie systému kolízie zákonov zavedeného týmto nariadením totiž závisí len od objektívnej situácie, v ktorej sa nachádza dotknutý pracovník (rozsudok van Delft a i., EU:C:2010:610, bod 52 a citovaná judikatúra).
- 56 V tejto súvislosti už Súdny dvor rozhodol, že pokiaľ ide o migrujúcich pracovníkov, ani Zmluva o FEÚ, najmä jej článok 45, ani nariadenie č. 1408/71 nepriznávajú týmto pracovníkom možnosť vopred sa vzdať uplatňovania mechanizmu zavedeného najmä článkom 28 ods. 1 uvedeného nariadenia (rozsudok van Delft a i., EU:C:2010:610, bod 53 a citovaná judikatúra).
- 57 Navyše, pokiaľ nariadenie č. 1408/71 dáva právo voľby sociálne poisteným osobám patriacim do jeho pôsobnosti, čo sa týka uplatniteľnosti právnych predpisov, výslovne to stanovuje (rozsudok van Delft a i., EU:C:2010:610, bod 54 a citovaná judikatúra).
- 58 Článok 94 ods. 2 uvedeného nariadenia má teda kogentnú povahu. Ani členské štáty, ani príslušné orgány a ani sociálne poistené osoby patriace do jeho pôsobnosti sa nemôžu od neho odchyliť.
- 59 Aj v súvislosti s článkom 45 a článkom 46 ods. 2 tohto nariadenia treba konštatovať, že majú kogentnú povahu, pretože podľa ich znenia nedávajú poistencovi patriacemu do pôsobnosti týchto ustanovení žiadne právo voľby (pozri analogicky rozsudok van Delft a i., EU:C:2010:610, bod 57). V dôsledku toho sa poistenec nemôže vzdať ich uplatnenia tým, že vo svojej žiadosti o priznanie starobného dôchodku podľa právnych predpisov členského štátu neuvedie doby poistenia dosiahnuté v inom členskom štáte.
- 60 Toto konštatovanie potvrdzuje článok 84a ods. 1 nariadenia č. 1408/71, podľa ktorého inštitúcie a osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, majú povinnosť vzájomného informovania a spolupráce na zabezpečenie správneho vykonávania uvedeného nariadenia. V tejto súvislosti sú dotknuté osoby povinné informovať inštitúcie príslušného štátu a štátu bydliska čo najskôr o akýchkoľvek zmenách ich osobnej alebo rodinnej situácie, ktoré majú vplyv na ich právo na dávky podľa tohto nariadenia.
- 61 Z toho vyplýva, ako uviedlo Írsko v písomných pripomienkach, že žiadateľ o dávku sociálneho zabezpečenia nemá právo predložiť iba čiastočný prehľad svojho profesijného života a svojich dôb poistenia s cieľom zabezpečiť si finančnú výhodu.
- 62 V dôsledku toho kogentná povaha článku 45 a článku 46 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 poistencovi neumožňuje, aby sa vyhol tomu, že inštitúcia príslušného členského štátu, v ktorom bola podaná žiadosť o starobný dôchodok, uplatní pravidlá o súbehu všetkých dôb poistenia a pravidlá o výpočte skutočnej výšky tejto dávky *pro rata* vo vzťahu k dĺžke dôb poistenia dosiahnutých v inom členskom štáte pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území tohto členského štátu.

63 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že na druhú otázku treba odpovedať tak, že článok 45, článok 46 ods. 2 a článok 94 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 sa majú vykladať v tom zmysle, že sociálne poisteným osobám nedávajú možnosť zvoliť si, že sa na účely určenia práv získaných v členskom štáte nezohľadnia doby poistenia dosiahnuté v inom členskom štáte pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území prvého členského štátu.

O tretej otázke

64 Treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 12 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 vykladať v tom zmysle, že bráni takému vnútroštátnemu ustanoveniu, akým je § 9 ods. 3 prechodných a záverečných ustanovení KSO, v rozsahu, v akom stanovuje doplatenie chýbajúcich dôb poistenia formou zaplatenia príspevkov, pokiaľ sa, ako vo veci samej, takto doplatená doba prekrýva s dobami poistenia dosiahnutými podľa právnych predpisov iného členského štátu.

65 V tejto súvislosti z odpovede na druhú otázku vyplýva, že článok 45, článok 46 ods. 2 a článok 94 ods. 2 uvedeného nariadenia majú kogentnú povahu.

66 Z tohto dôvodu sú príslušné bulharské orgány podľa článku 45 tohto nariadenia povinné pri priznávaní starobného dôchodku pani Somovej na základe bulharských právnych predpisov zohľadniť doby poistenia dosiahnuté v Bulharsku a Rakúsku.

67 Zo spisu predloženého Súdneho dvoru totiž vyplýva, že doby poistenia, ktoré pani Somova dosiahla v Rakúsku, postačovali na vykompenzovanie doby, počas ktorej pani Somova nebola poistená podľa bulharského práva. Vzhľadom na to, že súbeh dôb poistenia pani Somovej v Bulharsku a Rakúsku podľa článku 45 nariadenia č. 1408/71 postačoval na to, aby jej vznikol nárok na starobný dôchodok na základe bulharských právnych predpisov, neboli bulharské orgány oprávnené uložiť jej povinnosť doplatenia doby poistenia podľa § 9 ods. 3 prechodných a záverečných ustanovení KSO.

68 Vzhľadom na vyššie uvedené a z hľadiska odpovede na druhú otázku, nie je potrebné odpovedať na tretiu otázku inak než na druhú otázku.

O štvrtej otázke

69 Štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či v takom prípade, o aký ide vo veci samej, článok 12 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 bráni právnej úprave členského štátu, ktorá tomuto štátu umožňuje zastaviť vyplácanie starobného dôchodku a vymáhať všetky doteraz vyplatené sumy. Okrem toho sa tento súd pýta, či vrátenie má z hľadiska zásad ekvivalencie a efektivity zakotvených v práve Únie zahŕňať aj úroky, ak vnútroštátne právo nestanovuje úroky pri vrátení dôchodku poskytnutého podľa medzinárodnej zmluvy.

70 Z článku 12 ods. 2 uvedeného nariadenia vyplýva, že ustanovenia právnych predpisov členského štátu upravujúce zníženie dávok v prípadoch súbehu s inými dávkami sociálneho zabezpečenia alebo každou inou formou príjmu sa môžu v zásade použiť vo vzťahu k osobám, ktorým je v tomto členskom štáte vyplácaná dávka.

71 Taktiež treba pripomenúť, že podľa bulharského práva je dovolené vykonávať platenú zárobkovú činnosť a zároveň poberať starobný dôchodok.

72 Za týchto okolností treba konštatovať, že článok 12 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 sa neuplatní na súbeh príjmov zo zárobkovej činnosti s dávkami sociálneho zabezpečenia dotknutými vo veci samej.

73 Na štvrtú otázku preto nie je potrebné odpovedať.

O trovách

- ⁷⁴ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

1. **Článok 49 ZFEÚ bráni takej právnej úprave členského štátu, akou je článok 94 prvý odsek zákona o sociálnom poistení (Kodeks za socialnoto osigurjavane), podľa ktorej priznanie starobného dôchodku podlieha predbežnej podmienke ukončenia platenia príspevkov na sociálne poistenie v súvislosti s činnosťou vykonávanou v inom členskom štáte.**
2. **Článok 45, článok 46 ods. 2 a článok 94 ods. 2 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996, zmeneným a doplneným nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1992/2006 z 18. decembra 2006, sa majú vykladať v tom zmysle, že sociálne poisteným osobám nedávajú možnosť zvoliť si, že sa na účely určenia práv získaných v členskom štáte nezohľadnia doby poistenia dosiahnuté v inom členskom štáte pred dňom začatia uplatňovania tohto nariadenia na území prvého členského štátu.**

Podpisy